

Θρησκεία και πόλεμος

✘ Ποια είναι η σχέση του Θεού με τον πόλεμο; Καμία θα απαντήσουν αναφανδόν οι εκπρόσωποι όλων των θρησκευτικών δογμάτων. Η ειρήνη και η αγάπη προβάλλονται από όλες ανεξαιρέτως τις θρησκείες, ως οι δυο σημαντικότερες πανανθρώπινες αξίες, όμως οι πιο αιματοβαμμένες σελίδες της ανθρωπότητας, είναι εκείνες στις οποίες οι θρησκείες έπαιξαν τον πρωταγωνιστικό ρόλο, σε εμπόλεμες συρράξεις και αδελφοκτόνους πολέμους. Οι θρησκευτικοί πόλεμοι υπήρξαν ανέκαθεν αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης κοινωνίας και στο όνομα του θεού σφαγιάστηκαν, βασανίστηκαν και εκτοπίστηκαν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι.

Το οξύμωρο, της αδιαμφισβήτητης αυτής ιστορικής πραγματικότητας δεν καταδικάζει αυτομάτως τις θρησκείες στο «πυρ το εξώτερον», αρκεί να αναγνωρίσει κανείς ότι τα θρησκευτικά δόγματα δεν είναι τίποτα περισσότερο από προϊόντα των ανθρώπων και αποτέλεσμα των σύνθετων διανοητικών διαδικασιών που ανέπτυξε ο άνθρωπος στη πορεία της εξέλιξης του. Αποτελούν στην ουσία την αντανάκλαση των υπαρξιακών αναζητήσεων του ανθρωπίνου είδους που διαβαθμίζονται από ερωτήματα όπως «ποιο είναι το νόημα της ζωής;» ή «τι γίνεται μετά το τέλος της;», αλλά περιλαμβάνουν ταυτόχρονα κώδικες ηθικών κανόνων και αξιών, που ενσωματώθηκαν σε μια μορφή πρώιμου δικαίου το οποίο οργάνωσε και οργανώνει ακόμη και σήμερα τις ανθρώπινες κοινωνίες. Είναι αναπόφευκτο οι θρησκείες να διαπλέκονται άμεσα στο κοινωνικό ιστό και να λαμβάνουν λόγω της υπερφυσικής τους διάστασης ένα ισχυρό ρόλο, επιβάλλοντας τέτοια εξουσία στους ανθρώπους, ικανή να τους φανατίσει ή να τους προτρέψει σε ακραίες συμπεριφορές.

Οι θρησκευτικοί πόλεμοι ανέκαθεν υπήρξαν το πρόσχημα εγκόσμιων διεκδικήσεων και επιδιώξεων κάθε άλλο παρά πνευματικών. Η κινητήριος δύναμη της θρησκείας κινητοποιούσε τις μάζες οι οποίες αγωνίζονταν για ένα δίκαιο, ιερό σκοπό, για ένα σκοπό που αξίζει να πεθάνεις, να χάσεις την οικογένεια σου, τα υπάρχοντα σου, οτιδήποτε σε συνδέει με αυτόν τον κόσμο, μια θυσία όμως που οπωσδήποτε θα ανταμειφθεί σε ένα άλλον, καλύτερο κόσμο. Το αίσθημα δικαίου που προσδίδει η θρησκευτική πίστη σε όλες τις αιμοβόρες ανθρώπινες διενέξεις, τις κάνει λιγότερο ευτελής, λιγότερο αποτρόπαιες. Κι αυτό ήταν κάτι που αντιλήφθηκαν οι άνθρωποι από την αρχή της ανθρώπινης ιστορίας.

Σε όλα τα ιερά κείμενα διαπιστώνεται η αντίφαση της φιλειρηνικής θεϊκής επίκλησης και της προτροπής ή καταγραφής της βίας στο όνομα του Θεού . Ο Ινδουισμός καταδικάζει απερίφραστα όλες εκείνες τις πράξεις που μπορεί να προκαλέσουν την απώλεια της ζωής κάθε ζώντος πλάσματος, την ίδια στιγμή όμως επιφυλάσσει μια σημαντική κοινωνικο-θρησκευτική αναγνώριση στον πολεμιστή ο οποίος έχει συγκεκριμένα καθήκοντα να επιτελέσει. Οι δυο αυτές τάσεις, της βίας και της μη-βίας περιγράφονται αναλυτικά στο σημαντικότερο ιερό βιβλίο του Ινδουισμού, την Μπαγκαβάτ Γκίτα που αποτελεί μέρος του θρησκευτικού έπους Μαχαμπαράτα. Εδώ ο θεός Κρίσνα, οδηγεί τον πολεμιστή Αρτζούνα στη μάχη του Κουρουκσέτρα (Kurukshetra). Ο Κρίσνα αν και θεός ενεργεί ως βοηθός του Αρτζούνα και οδηγεί το άρμα του. Ο Αρτζούνα βλέποντας στην πλευρά των αντιπάλων του φίλους, συγγενείς και δασκάλους διστάζει να πολεμήσει και σκέφτεται να καταθέσει τα όπλα για να μην τους βλάψει. Ο Κρίσνα του εξηγεί ότι πρέπει να είναι πιστός στο ρόλο του ως ευγενής-πολεμιστής (τσατρίγια) και τον συμβουλεύει να ενεργήσει και να κάνει το καθήκον του αποστασιοποιημένος. Ο Κρίσνα παράλληλα διδάσκει τον Αρτζούνα να μην αισθάνεται μίσος για κανένα πλάσμα, να είναι φιλικός και συμπονετικός. Σε άλλα ινδουιστικά κείμενα περιλαμβάνονται κείμενα όπου πλησιάζουν πολύ την λογική του «δίκαιου» πόλεμου των χριστιανών ενώ στη Μαχαμπαράτα ο κώδικας του πολέμου επιβάλλει το μέτρο στην άσκηση της βίας και καταδικάζει τους θανάτους των ανήμπορων ανθρώπων, των γυναικών, των μικρών αγοριών και τον ηλικιωμένων ανδρών.

Η ασκητική παράδοση του Βουδισμού έχει ταυτιστεί με τη μη βία, την μη αντιπαράθεση και την εσωτερική διανοητική ζωή. Ωστόσο και ο Βουδισμός ήταν πάντα συνδεδεμένος με τον αληθινό κόσμο, δίνοντας ξεκάθαρη έμφαση στην ιεραρχική μορφή της κοινωνίας με τους κοινωνικούς και ηθικούς διαχωρισμούς της, έχοντας πλήρη επίγνωση της ύπαρξης της βίας. Βέβαια ο Βουδισμός απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί πολεμική θρησκεία, αλλά είναι εντυπωσιακό ότι ένας από τους πιο πολεμοχαρείς αυτοκράτορες της Ινδίας ο Ασόκα, (3ο π.Χ. αιώνας) γνωστός για πολεμικές κατακτήσεις και κατορθώματα σε όλη την ινδική υποήπειρο, υπήρξε ένας από τους πιο φανατικούς βουδιστές. Το 20ό δε αιώνα ο Βουδισμός έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στον αντι-αποικιακό αγώνα στη Σρι Λάνκα, την Μπούρμα (Μιανμάρ) και στο Βιετνάμ. Ειδικότερα ο Ζεν Βουδισμός όπως αναπτύχθηκε στην Ιαπωνία κατά τον 7ο μ.Χ. αιώνα, κατέλαβε κυρίαρχο ρόλο στην προστασία του κράτους και την διδασκαλία των πολεμικών τεχνών. Το Μπουσίντο, ο κώδικας τιμής των πολεμιστών Σαμουράι, αντανakλά εύστοχα τη

σχέση της διανοητικής κατάστασης Ζεν και της πολεμικής νοοτροπίας.

Στην ιουδαϊκή παράδοση, η πολεμική πρακτική είναι ιδιαίτερα έντονη. Ο Γιαχβέ, ο Θεός των Εβραίων, αποκάλυψε το όνομα του στον Μωυσή ως «Ο Θεός των στρατών» (Yahveh Sabaoth). Ο Θεός του Μωυσή ήταν συνάμα πολεμοχαρής και μεροληπτικός, παίρνοντας πάντα το μέρος του περιούσιου λαού του, στην όποια διένεξη. Η Παλαιά Διαθήκη περιλαμβάνει τουλάχιστον 300 περιπτώσεις όπου ο Θεός αναμίχθηκε ενεργά σε πολεμικά επεισόδια που αφορούσαν τους Εβραίους. Ταυτόχρονα όμως είναι και ο Θεός ολόκληρης της οικουμένης. Έτσι σύμφωνα τις θεικές επιταγές οι Ισραηλίτες στρατιώτες οφείλουν το προσέχουν τους κρατούμενους τους κι όχι να τους σφαγιάζουν.

Έχοντας ξεκινήσει ως μια απόλυτα φιλειρηνική θρησκεία, ο Χριστιανισμός άρχισε να λαμβάνει κατά τον 4ο μ.Χ αιώνα, ένα πιο στρατιωτικό χαρακτήρα. Στα πρώιμα και μεσαιωνικά χρόνια η χριστιανική εκκλησία ανέπτυξε μεθόδους περιορισμού και διάκρισης μεταξύ των ανθρώπων και αργότερα συνέλαβε την ιδέα των Σταυροφοριών οι οποίες αποδείχτηκαν εξαιρετικά αποτελεσματικές στην εξάπλωση της θρησκείας και της τιμωρίας των απίστων. Η πρώτη Σταυροφορία ανακηρύχθηκε από τον Πάπα Ουρβανό το 1095, και είχε τον ιερό στόχο της απελευθέρωσης της Ιερουσαλήμ. Για πολλούς μελετητές οι Σταυροφορίες θεωρούνται ως η πρώτη απόπειρα επιβολής της ευρωπαϊκής κυριαρχίας, ένα ξεκάθαρα ιμπεριαλιστικό εγχείρημα. Από την πλευρά τους όμως οι σταυροφόροι, πίστευαν ακράδαντα ότι επιτελούσαν κάποιο θεϊκό έργο.

Οι Σταυροφορίες έφεραν σε απευθείας αντιπαράθεση τον Χριστιανισμό με το Ισλάμ, αν και δεν ήταν η πρώτη φορά. Ο προφήτης Μωάμεθ υπήρξε ένας εξαιρετικά επιτυχημένος στρατιωτικός διοικητής και το Ισλάμ (το οποίο σημαίνει «ειρήνη») είχε ήδη εξαπλωθεί με το ξίφος, στη Μέση Ανατολή, την Αφρική και την Ισπανία, απειλώντας να εισέλθει στα βάθη της ευρωπαϊκής ηπείρου, από τις αρχές του 8ου αιώνα. Ο θρησκευτικός πόλεμος των μουσουλμάνων εναντίον των απίστων ονομάζεται «τζιχάντ». Αυτοί που σκοτώνονται στη «τζιχάντ» πηγαίνουν απευθείας στον Παράδεισο. Ήταν ένα απλό δόγμα, παρεμφερές με τον Χριστιανισμό.

Οι θρησκευτικές πολεμικές συρράξεις δεν περιορίστηκαν όμως μονάχα εναντίον των εκάστοτε «απίστων» των αλλότριων δογμάτων. Επεκτάθηκαν αρκετές φορές στους πιστούς του ίδιου δόγματος. Το σχίσμα μεταξύ ανατολής και δύσης, στην χριστιανική εκκλησία, βρέθηκε στο κέντρο του θεάτρου των πολεμικών

επιχειρήσεων. Οι χριστιανοί σταυροφόροι στο δρόμο για την εκστρατεία τους στη Μέση Ανατολή, πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη, πρωτεύουσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και οικονομικό, πολιτιστικό και πνευματικό κέντρο των χριστιανών ορθοδόξων.

Για την Ευρώπη η οποία εκπροσωπεί το δυτικό πολιτισμό, η θρησκεία υπήρξε πάντα ένα σημαντικό κίνητρο για πόλεμο, αναπόσπαστο τμήμα της πολιτικής και των εθνικών συμφερόντων. Άγριες συγκρούσεις σημειώθηκαν και μεταξύ πιστών επακριβώς του ίδιου δόγματος όπως οι πόλεμοι μεταξύ της Αγγλίας και της Γαλλίας το 14ο και 15ο αιώνα μ.Χ. Όταν ο Λούθηρος θυροκόλλησε στις 31 Οκτωβρίου 1517, στην εξώπορτα του μητροπολιτικού ναού της Βιρτεμβέργης, τις 95 θέσεις του κατά του Πάπα, μια νέα περίοδος βαρβαρότητας ξεκίνησε για την χριστιανική εκκλησία. Οι αναθεωρητές Προτεστάντες, συγκρούστηκαν επανειλημμένως με τους Καθολικούς, με αποκορύφωμα την νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου όπου σφαγιάστηκαν ανηλεώς όλοι οι προτεστάντες της Γαλλίας.

Η διαμάχη Προτεσταντισμού-Καθολικισμού είναι συνυφασμένη με την συγκρότηση των εθνών κρατών στη κεντρική Ευρώπη, κατά τον 16ο και 17ο αιώνα. Ο εκρηκτικός συνδυασμός θρησκείας και έθνους κράτους, εκτονώθηκε στον Τριακονταετή πόλεμο, στον οποίο εκφράστηκαν οι θρησκευτικές και εθνικές επιδιώξεις των τότε ευρωπαϊκών δυνάμεων. Η ειρήνη της Βεσφαλίας (1648) προσπάθησε να αποτρέψει ανάλογες μελλοντικές θρησκευτικές συρράξεις, υιοθετώντας την αρχή «*cuius regio, eius religio*» που σημαίνει: η θρησκεία του λαού είναι αυτή του ηγέτη. Η αρχή αυτή αντανακλά το σεβασμό στις θρησκευτικές πεποιθήσεις άλλων λαών και παρότι σηματοδότησε το τέλος των εθνικών θρησκευτικών πολέμων στην Ευρώπη, δεν κατάφερε να αποτρέψει τις εμφύλιες συρράξεις. Τρανταχτό παράδειγμα αποτελεί η Ιρλανδία και το άσβεστο μέχρι και σήμερα μίσος προτεσταντών-καθολικών το οποίο φυσικά υποκρύπτει μια ευρύτερη κοινωνική και πολιτική διαμάχη.

Το ενδο-δογματικό μίσος δεν είναι φυσικά άγνωστο ούτε στους μουσουλμάνους. Οι σιίτες και οι σουνίτες, βρέθηκαν αρκετές φορές σε αντιπαράθεση όταν από το 1512 και μετά επικράτησε ο Σιιτισμός στην Περσία και κορυφώθηκε στην διάρκεια του 20ου αιώνα στο Ιράκ με την καταπίεση του σιιτικού πληθυσμού από τον Σαντάμ Χουσεΐν, και τον οκταετή πόλεμο Ιράν-Ιράκ.

Μια νέα περίοδο θρησκευτικών παθών, εγκαινίασε η πτώση του Ανατολικού Μπλοκ το 1989. Οι πολεμικές συγκρούσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ήταν εμφύλιες

συγκρούσεις και όχι εθνικές, μιας και η πλειοψηφία του πληθυσμού στην περιοχή είναι Σλάβοι. Εκτός όμως από Σλάβοι, ήταν και Βόσνιοι μουσουλμάνοι και Κροάτες καθολικοί και Σέρβοι ορθόδοξοι και για ακόμη μια φορά η θρησκεία απέδειξε πόσο σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει στην συγκρότηση της εθνικής συνείδησης καθώς ήταν εκείνη που έθεσε την διαχωριστική γραμμή μεταξύ των λαών σε έναν παράλογο και ανηλεή πόλεμο.

Η θρησκεία έχει παίξει σημαντικό και στην αμερικανική πολεμική ιστορία. Οι Κονκισταδόροι της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας διέγραψαν ένα διαφορετικό μέλλον για τους λαούς της ηπείρου, όταν στο όνομα του Θεού κατέσφαζαν τους αυτόχθονες πληθυσμούς των Ινδιάνων. Και αργότερα όμως στο ανεξίτηλο αμερικανικό κράτος, η θρησκεία έβρισκε πάντα ένα σημαντικό βήμα, στα λόγια των Αμερικανών προέδρων που επικαλούνταν τη Θεία βούληση σε κάθε ιμπεριαλιστικό εγχείρημα. Η «διαβολική αυτοκρατορία» του Ρόναλντ Ρήγκαν ήταν ένας ευφύεστατος χαρακτηρισμός εναντίον της ανταγωνιστικής τότε Σοβιετικής Ένωσης, δικαιολογώντας στο θυμικό των Αμερικανών ψηφοφόρων την σπατάλη εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων για εξοπλισμούς. Μόλις πρόσφατα έληξε η οκταετής θητεία της λεγόμενης ευαγγελικής δεξιάς των ΗΠΑ με ηγέτη τον Τζορτζ Μπους, που επινόησε τον «άξονα του κακού» για τα μη ελεγχόμενα κράτη της Μέσης Ανατολής και καταδίκασε σε θάνατο χιλιάδες Αμερικανούς στρατιώτες στο Ιράκ «με την δύναμη του Θεού».

Στην αρχή του 21ου αιώνα και ενώ η ανθρωπότητα ζει πλέον στους ρυθμούς της προηγμένης τεχνολογίας, τα θρησκευτικά μίσση αντί να καταλαγιάζουν, διευρύνονται ανησυχητικά. Ανησυχητικά ωστόσο διευρύνεται και το χάσμα μεταξύ πλουσίων χωρών της Δύσης και των φτωχών του λεγόμενου τρίτου κόσμου. Από το 1990 και μετά, ο μουσουλμανικός κόσμος έχει εισέλθει σε μια φάση έντονης θρησκευτικής ριζοσπαστικοποίησης με ακραία έκφραση τον ισλαμικό φονταμενταλισμό της Αλ Κάιντα, των Ταλιμπάν, αλλά ακόμη και κατεξοχήν πολιτικών κινημάτων που εκφράζονται με θρησκευτικούς όρους, όπως η Χεσμπολάχ στον Λίβανο, η Χαμάς στην Παλαιστίνη ή οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Αιγύπτου που εκπροσωπούν το λεγόμενο πολιτικό Ισλάμ. Το θρησκευτικό μένος όμως επεκτείνεται και σε χώρες όπως η Ινδία και το Πακιστάν, αλλά και χώρες της Αφρικής. Η επιστροφή των ανθρώπων στην θρησκεία σε περιόδους αυξανόμενης καταπίεσης, έλλειψης βασικών αγαθών και παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, επιφυλάσσει πιθανές περιπέτειες για την ανθρωπότητα. Το θρησκευτικό αίσθημα, όπως μας έχει διδάξει πάμπολλες φορές η ιστορία, στρεβλώνεται εύκολα

μέσα από τον φακό της πολιτικής και κοινωνικής αδικίας και μπορεί να μετατραπεί στο δολοφονικότερο όπλο από επιτήδειους πολιτικούς και θρησκευτικούς ηγέτες.

Πηγή: orfni.blogspot.com (Δήμητρα Σαρρή)